Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
Y. BOT
fremsat den 25. februar 2016[1]

**Sag C-159/15**

**Franz Lesar**
**mod**
**Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt**

(anmodning om præjudiciel afgørelse indgivet af Verwaltungsgerichtshof (forvaltningsdomstol, Østrig))

»Præjudiciel forelæggelse — socialpolitik — direktiv 2000/78/EF — ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv — artikel 2, stk. 1 og stk. 2, litra a) — artikel 6, stk. 2 — fastsættelse af pensionsrettigheder for tidligere tjenestemænd — læretid eller kontraktansættelsesperioder med bidragspligt til den lovbestemte pensionsforsikring — hensyntagen — udelukkelse af perioder, der blev tilbagelagt inden det fyldte 18. år«

1. Den foreliggende præjudicielle anmodning vedrører fortolkningen af artikel 2, stk. 1 og stk. 2, litra a), samt artikel 6, stk. 1, i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv[2].

2. Anmodningen er blevet indgivet under en sag mellem Franz Lesar og Beim Vorstand der Telekom Austria AG eingerichtetes Personalamt (personalekontoret ved direktionen for Telekom Austria Aktiengesellschaft, herefter »personalekontoret«) vedrørende personalekontorets afslag på ved beregningen af Franz Lesars pensionsrettigheder at medregne læretid og ansættelsesperioder, som han havde tilbagelagt før det fyldte 18. år.

3. Jeg vil i dette forslag til afgørelse indstille, at Domstolen snarere undersøger den nationale ordning, som tvisten i hovedsagen angår, i relation til artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78, end i relation til direktivets artikel 6, stk. 1. Jeg konkluderer efter min gennemgang, at det nævnte direktivs artikel 2, stk. 1, og stk. 2, litra a), samt artikel 6, stk. 2, skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national lovgivning som den i tvisten i hovedsagen omhandlede, som udelukker, at der medregnes læretid og ansættelsesperioder, som er blevet tilbagelagt af en tjenestemand inden det fyldte 18. år, med henblik på erhvervelse af pensionsret og beregning af alderspension, for så vidt som denne lovgivning har til formål at sikre en ensartet fastsættelse af aldersgrænser inden for en tjenestemandspensionsordning såvel for tilslutning til denne som for adgang til pensionsydelser i henhold hertil.

1 — Originalsprog: fransk.
2 — EFT L 303, s. 16.

## I – **Retsforskrifter**

### A – *Direktiv 2000/78*

4. I henhold til artikel 1 i direktiv 2000/78 er »[f]ormålet med dette direktiv [...] med henblik på at gennemføre princippet om ligebehandling i medlemsstaterne, at fastlægge en generel ramme for bekæmpelsen af forskelsbehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv på grund af religion eller tro, handicap, alder eller seksuel orientering.«

5. Direktivets artikel 2 bestemmer:

»1. I dette direktiv betyder princippet om ligebehandling, at ingen må udsættes for nogen form for direkte eller indirekte forskelsbehandling af nogen af de i artikel 1 anførte grunde.

2. I henhold til stk. 1:

a) foreligger der direkte forskelsbehandling, hvis en person af en eller flere af de i artikel 1 anførte grunde behandles ringere, end en anden i en tilsvarende situation bliver, er blevet eller ville blive behandlet

[...]«

6. Det nævnte direktivs artikel 6 har følgende ordlyd:

»1. Uanset artikel 2, stk. 2, kan medlemsstaterne bestemme, at ulige behandling på grund af alder ikke udgør forskelsbehandling, hvis den er objektivt og rimeligt begrundet i et legitimt formål inden for rammerne af den nationale ret, bl.a. legitime beskæftigelses-, arbejdsmarkeds- og erhvervsuddannelsespolitiske mål, og hvis midlerne til at opfylde det pågældende formål er hensigtsmæssige og nødvendige.

Der kan bl.a. være tale om følgende former for ulige behandling:

a) tilvejebringelse af særlige vilkår for adgang til beskæftigelse og erhvervsuddannelse, beskæftigelse og erhverv, herunder betingelser vedrørende afskedigelse og aflønning, for unge, ældre arbejdstagere og personer med forsørgerpligt med henblik på at fremme deres erhvervsmæssige integration eller at beskytte dem

b) fastsættelse af minimumsbetingelser vedrørende alder, erhvervserfaring eller anciennitet for adgang til beskæftigelse eller til visse fordele i forbindelse med beskæftigelse

[...]

2. Uanset artikel 2, stk. 2, kan medlemsstaterne bestemme, at fastsættelse af aldersgrænser for adgang til erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, herunder fastsættelse af forskellige aldersgrænser for ansatte eller grupper eller kategorier af ansatte, og anvendelse af alderskriteriet til aktuarberegninger inden for rammerne af disse ordninger ikke udgør forskelsbehandling på grund af alder, for så vidt dette ikke medfører forskelsbehandling på grund af køn.«

B – *Østrigsk ret*

7. §§ 53 og 54 i forbundslov om pensionsrettigheder for føderale tjenestemænd, deres efterkommere og familiemedlemmer (lov om pension af 1965), [Bundesgesetz über die Pensionsansprüche der Bundesbeamten, ihrer Hinterbliebenen und Angehörigen (Pensionsgesetz 1965)] af 18. november 1965 [3] havde, i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, følgende ordlyd:

»Pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten, der skal medregnes

§ 53

(1) Som pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten, anses de perioder, der er opregnet i stk. 2-4, for så vidt som de ligger forud for den dato, fra hvilken den føderale tjenestetid, der kan tages hensyn til med henblik på pension, begynder at løbe. Disse perioder medregnes ved modregning.

(2) Følgende pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten medregnes:

a) varigheden af et tjeneste-, uddannelses- eller andet ansættelsesforhold hos en indenlandsk offentligretlig arbejdsgiver

[...]

h) varigheden af et fuldstændigt studieforløb tilbagelagt på en [...] erhvervs- eller handelsskole, på et erhvervs- eller handelsgymnasium, på et akademi eller på en tilsvarende uddannelsesinstitution, forudsat at den minimale uddannelsesvarighed ikke er overskredet

[...]

k) varigheden af en erhvervsuddannelse i det omfang denne er en betingelse for tjenestemandsansættelse eller er blevet gennemført hos en indenlandsk offentlig arbejdsgiver,

l) varigheden af en beskæftigelse, der indebærer pligt til at betale bidrag til en pensionsforsikring som omhandlet i de bestemmelser i [lov om almindelig socialforsikring (Allgemeines Sozialversicherungsgesetz) af 9. september 1955 [4]], der finder anvendelse pr. 31. december 2004,

[...]

3 — BGBl., 340/1965, herefter »PG 1965«.

4 — BGBl. 189/1955, herefter »ASVG«.

Ingen hensyntagen og afkald

§ 54

[...]

(2) Der tages ikke hensyn til følgende pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten:

a) perioder, som tjenestemanden har tilbagelagt inden det fyldte 18. år; denne begrænsning gælder ikke for perioder, som skal medregnes i henhold § 53, stk. 2, litra a), d), k) og l), hvis der for sådanne perioder skal ydes et overførselsbidrag i henhold til de socialforsikringsretlige bestemmelser

[...]

(5) Stk. 2, litra a), andet sætningsled, gælder kun for tjenestemænd, som ikke er omfattet af § 88, stk. 1 [...]«

8. § 88, stk. 1, i PG 1965 vedrører i den affattelse, der var gældende på tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen, tjenestemænd, der tiltrådte et tjenesteforhold med en østrigsk regional enhed før den 1. maj 1995, og som fra tiltrædelsen og frem til fratrædelsen af tjenesten uafbrudt har gjort tjeneste ved en østrigsk regional enhed.

## II – **Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål**

9. Franz Lesar er født den 3. juni 1949. Fra hans 14. til hans 18. år (fra 9.9.1963 til 8.3.1967) var han ansat ved forbundsstatens post- og telegrafvæsen (Post- und Telegraphenverwaltung des Bundes) i henhold til en lærlingekontrakt. Fra den 9. marts 1967 var han kontraktansat i forbundsstaten. Sideløbende gennemførte han i perioden fra den 14. september 1967 til den 17. februar 1972 et studium ved et forbundsgymnasium for erhvervsaktive. Sagsøgeren blev den 1. juli 1972 kontraktansat i Forbundsstaten (Bund) i et offentligretligt tjenesteforhold.

10. Inden sin tjenestemandsansættelse havde Franz Lesar indbetalt pensionsbidrag til pensionsforsikringsanstalten for ansatte (Pensionsversicherungsanstalt der Angestellten, herefter »forsikringsinstitutionen«) i hele sin læretid og under sit ansættelsesforhold, såvel før som efter det fyldte 18. år.

11. Ved en afgørelse truffet af Steiermark Post- og Telegrafdirektorat (Post- und Telegraphendirektion für Steiermark) den 23. august 1973 fik han ubetinget anerkendt en periode på fem år og femten dage, nemlig fra hans fyldte 18. år til påbegyndelsen af hans offentlige ansættelse, som pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten, som skal medregnes ved beregningen af hans pension. Der er herved tale om følgende perioder:

— kontraktansættelse i perioden fra den 3. juni 1967 til den 13. september 1967;

— studium ved forbundsgymnasiet for erhvervsaktive i perioden fra den 14. september 1967 til den 17. februar 1972, og

— kontraktansættelse i perioden fra den 1. marts 1972 til den 30. juni 1972.

12. Ved afgørelse af 22. maj 1974 besluttede forsikringsinstitutionen at tilkende og betale forbundsstaten et såkaldte »overførselsbeløb« for de beskæftigelsesperioder, som Franz Lesar havde tilbagelagt som kontraktansat efter sit fyldte 18. år, og som skulle medregnes. Overførselsbeløbet androg 4 785 østrigske schilling (herefter »ATS«).

13. Ved afgørelser af 28. marts 1974 og 22. maj 1974 blev Franz Lesar tilkendt et beløb på 33 160,05 ATS i godtgørelse for bl.a. pensionsbidrag, som han havde betalt for perioderne under sin lærlingeansættelse og sit ansættelsesforhold som kontraktansat før det fyldte 18. år.

14. Franz Lesar blev pensioneret med virkning fra den 31. august 2004. I denne forbindelse fastsatte personalekontoret størrelsen af hans pension under hensyntagen til de pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten, der var blevet anerkendt ved afgørelsen af 23. august 1973.

15. I august 2011 fremsatte Franz Lesar begæring om at få anerkendt sin læretid samt de beskæftigelsesperioder, som han havde tilbagelagt før det fyldte 18. år som supplerende pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten. Personalekontoret afslog denne begæring ved afgørelse af 23. august 2012. Franz Lesar anlagde herefter sag til prøvelse af denne afgørelse for Verfassungsgerichtshof (forfatningsdomstol). Denne retsinstans fastslog imidlertid, at den ikke havde kompetence til at behandle sagen. Franz Lesar anlagde herefter sag vedrørende samme krav for den forelæggende ret.

16. Ifølge den forelæggende ret er afvisningen af hans krav ikke begrundet, såfremt retsstillingen blev ændret efter ikrafttrædelsen af direktiv 2000/78. Den forelæggende ret finder, at afvisningen af at medregne læretiden og ansættelsesperioderne før det fyldte 18. år som perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten udgør forskelsbehandling på grund af alder, men rejser spørgsmål om, hvorvidt denne imidlertid kan være begrundet.

17. På denne baggrund har Verwaltungsgericht (forvaltningsdomstol) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Skal artikel 2, stk. 1 og stk. 2, litra a), og artikel 6, stk. 1, i [Rådets] direktiv 2000/78/EF [af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv (herefter »direktivet«)] fortolkes således, at de er til hinder for en national bestemmelse som den i hovedsagen omhandlede, hvorefter uddannelsesperioder og kontraktansættelsesperioder hos forbundsstaten, for hvilke der skulle betales bidrag til den obligatoriske forsikring i pensionsforsikringen med henblik på opnåelse af en tjenestemandspension,

a) medregnes som pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten, hvis de ligger efter det fyldte 18. år, idet forbundsstaten i så fald i henhold til den socialforsikringsretlige lovgivning modtager et overførselsbidrag fra socialforsikringsinstitutionen for medregningen af disse perioder, men derimod

b) ikke medregnes som pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten, hvis de ligger før det fyldte 18. år, idet der i tilfælde af, at sådanne perioder ikke medregnes, ikke ydes noget overførselsbidrag til forbundsstaten, og bidragene til pensionsforsikringen tilbagebetales til den forsikrede, især når det tages i betragtning, at der i tilfælde af en efterfølgende medregning af disse perioder, som fremtvinges ved EU-retten, ville være mulighed for, at socialforsikringsinstitutionen kunne forlange refusionsbeløbet tilbagebetalt af tjenestemanden, ligesom der efterfølgende ville opstå en forpligtelse for socialforsikringsinstitutionen til at yde et overførselsbidrag til forbundsstaten?«

## III – **Vurdering**

18. I den sag, der gav anledning til dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20), fik Domstolen forelagt et spørgsmål om, hvorvidt artikel 2, stk. 1 og 2, litra a), og artikel 6, stk. 1 og 2, i direktiv 2000/78 skal fortolkes således, at de er til hinder for en national lovgivning, som udelukker hensyntagen til uddannelsesperioder tilbagelagt af en tjenestemand inden dennes fyldte 18. år med henblik på tildeling af ret til pension og beregning af størrelsen af dennes alderspension, mens der tages hensyn til disse perioder, når de tilbagelægges, efter at tjenestemanden har nået denne alder.

19. Domstolen fandt for det første, at da § 54, stk. 2, litra a), i PG 1965, med henblik på beregningen af en sådan alderspension, udelukker en del af tjenestemændene fra en hensyntagen til uddannelsesperioder tilbagelagt inden det fyldte 18. år, berøres disse tjenestemænds lønvilkår som omhandlet i artikel 3, stk. 1, litra c), i direktiv 2000/78. Følgelig finder sidstnævnte direktiv anvendelse i en situation som den i hovedsagen omtvistede.

20. Domstolen fremhævede i denne forbindelse, at anvendelsesområdet for direktiv 2000/78 således, i lyset af direktivets artikel 3, stk. 1, litra c), og artikel 3, stk. 3, sammenholdt med 13. betragtning hertil, skal forstås således, at det ikke finder anvendelse på ordninger for social sikring og social beskyttelse, hvis ydelser ikke er sidestillet med løn i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i artikel 157, stk. 2, TEUF[5]. Domstolen fremhævede ligeledes, at begrebet »løn« – i den forstand, hvori det anvendes i artikel 157, stk. 2, TEUF – omfatter samtlige ydelser, aktuelle eller fremtidige, som arbejdstageren som følge af arbejdsforholdet modtager fra arbejdsgiveren, eventuelt indirekte, i penge eller naturalier[6].

21. Den anførte sag vedrørte imidlertid manglende medregning af uddannelsesperioder, som Georg Felber havde tilbagelagt før det fyldte 18. år og inden hans tiltrædelse af tjenesten ved forbundsstaten, som pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten. Det lå fast, at størrelsen af alderspensionen afhænger af tjenesteperioder og pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten samt af den løn, som tjenestemanden oppebar, og at alderspension udgør en fremtidig betaling i penge, der udbetales af arbejdsgiveren til dennes ansatte, som en direkte følge af sidstnævntes ansættelsesforhold. Denne pension anses i national ret nemlig for en løn, der fortsat udbetales i forbindelse med et tjenesteforhold, som fortsætter, efter at tjenestemanden er gået på pension. Nævnte pension udgør herved en løn som omhandlet i artikel 157, stk. 2, TEUF[7].

22. Domstolen fandt for det andet, at den omhandlede nationale lovgivning indebærer en direkte forskelsbehandling på grundlag af et kriterium om alder som omhandlet i artikel 2, stk. 1, og artikel 2, stk. 2, litra a), i direktiv 2000/78[8].

23. Domstolen undersøgte for det tredje, om denne ulige behandling ikke desto mindre kunne begrundes i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78.

24. Domstolen bemærkede indledningsvist, at den hensyntagen til perioder, der ligger forud for tjenestemandens indtræden i tjenesten, og som denne har tilbagelagt uden for tjenesteforholdet, er en undtagelsesbestemmelse, som er blevet indført for ikke, med hensyn til optjening af pensionsrettigheder, at diskriminere de tjenestemænd, som forud for deres tiltrædelse af tjenesten ved forbundsstaten har gennemført en længere uddannelse end dem, hvis ansættelse ikke er underlagt et særligt uddannelseskrav, og som følgelig har kunnet tiltræde tjenesten ved Bund ved det fyldte 18. år. Reglerne i tjenestemændenes pensionsordning er således udformet på en sådan måde, at den samlede karriere, der skal tages hensyn til med henblik på beregningen af alderspensionens størrelse, starter

5 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 20 og den deri anførte retspraksis).

6 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 21 og den deri anførte retspraksis).

7 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 23).

8 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 25, 26 og 27).

ved den krævede minimumsalder for indtræden i statens tjeneste. Den i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning tilsigter at ensrette starttidspunktet for bidragsindbetaling til pensionsordningen og følgelig at bibeholde pensionsalderen. I denne sammenhæng er en manglende hensyntagen til de uddannelsesperioder, der er tilbagelagt inden det fyldte 18. år, begrundet ved, at den pågældende principielt ikke i disse perioder udøver nogen form for lønnet beskæftigelse, der giver anledning til betaling af bidrag til pensionsordningen [9].

25. Domstolen anførte, at for så vidt som forfølgelsen af et sådant formål gør det muligt at sikre, at ligebehandlingsprincippet overholdes for alle personer i en given sektor og i forhold til et væsentligt element i deres arbejdsforhold, såsom hvornår de skal gå på pension, udgør dette formål et legitimt beskæftigelsespolitisk formål [10].

26. Domstolen undersøgte dernæst i overensstemmelse med kravet i artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78, om de midler, der anvendes til at opfylde det pågældende formål, er hensigtsmæssige og nødvendige.

27. Hvad dels angår den hensigtsmæssige karakter af § 54, stk. 2, litra a), i PG 1965 bemærkede Domstolen, at minimumsalderen for ansættelse i den offentlige tjeneste er fastsat til 18 år, og at en tjenestemand følgelig først kan være tilsluttet pensionsordningen for tjenestemænd og betale bidrag til denne ordning fra denne alder [11]. Ifølge Domstolen er en manglende hensyntagen, jf. denne bestemmelse, til de uddannelsesperioder, der er tilbagelagt før det fyldte 18. år, følgelig egnet til at nå det legitime formål, som er at vedtage en beskæftigelsespolitik, som kan gøre det muligt for alle dem, der er tilsluttet pensionsordningen for tjenestemænd, at påbegynde bidragsbetalingen på samme alderstrin, at optjene ret til at oppebære en fuldstændig alderspension og således at sikre ligebehandling af tjenestemændene [12].

28. Hvad dels angår spørgsmålet, om den omhandlede nationale lovgivning går ud over, hvad der er nødvendigt for at opnå det forfulgte formål, bemærkede Domstolen, at den ansøgning, der ligger til grund for tvisten i hovedsagen, ikke tilsigtede en hensyntagen til beskæftigelsesperioder, i lighed med den sag, der gav anledning til dom Hütter (EU:C:2009:381), men udelukkende til uddannelsesperioder tilbagelagt på en erhvervs- eller handelsskole eller på et erhvervs- eller handelsgymnasium [13].

29. I denne forbindelse fandt Domstolen, at den omhandlede nationale lovgivning var sammenhængende, henset til den begrundelse, der er fremført af den forelæggende ret, dvs. at udelukke de perioder, hvor den pågældende ikke indbetaler bidrag til pensionsordningen, fra beregningen af alderspension [14]. Domstolen konkluderede, at en foranstaltning som den i § 54, stk. 2, litra a), i PG 1965 fastsatte er egnet til at nå de formål, der skal tages i betragtning, og ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at opnå disse formål [15].

30. Den forelæggende ret har under den verserende sag formuleret sit spørgsmål med henblik på at Domstolen nærmere bestemt præciserer, om denne konklusion kan overføres på læretid og beskæftigelsesperioder, der er tilbagelagt af en kontraktansat, som har været ansat ved forbundsstaten fra før det fyldte 18. år. Den ønsker med andre ord oplyst, om artikel 2, stk. 1 og stk. 2, litra a), samt artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78 er til hinder for en national lovgivning, i henhold til hvilken læretid

9 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 31).
10 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 32).
11 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 34).
12 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 35).
13 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 36).
14 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 37).
15 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 39).

og beskæftigelsesperioder, der er tilbagelagt af en kontraktansat i forbundsstatens tjeneste, ved beregningen tjenestemandspensionsrettigheder, når disse er blevet tilbagelagt af den pågældende inden dennes fyldte 18. år, ikke medregnes som pensionsberettigende perioder forud for tiltrædelsen af tjenesten.

31. Indledningsvis bemærkes, at uanset at Domstolen blev adspurgt, hvorvidt der fandtes en begrundelse i henhold til artikel 6, stk. 1 eller stk. 2, i direktiv 2000/78, valgte den i dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20) at begrænse sin undersøgelse til alene at omfatte artiklens stk. 1. Dette er åbenbart forklaringen på, at den forelæggende ret ikke har nævnt artiklens stk. 2 i det spørgsmål, som den har forelagt under nærværende sag.

32. Desuagtet er det klart min opfattelse, at den foreliggende sag bør undersøges i relation til artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78.

33. Jeg erindrer i denne forbindelse om, at selv om den forelæggende ret har begrænset sit spørgsmål til fortolkningen af direktivets artikel 6, stk. 1, er en sådan omstændighed nemlig ikke til hinder for, at Domstolen oplyser den nationale ret om alle de elementer til fortolkning af EU-retten, som kan være til nytte ved afgørelsen af den sag, der verserer for den, uanset om retten har henvist hertil ved affattelsen af sit spørgsmål [16].

34. Jeg bemærker ligeledes, at den østrigske regering i sit skriftlige indlæg anførte, at den ulige behandling, som tvisten i hovedsagen angår, ikke alene var begrundet i henhold til artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78, men ligeledes i henhold til direktivets artikel 6, stk. 2. Alle parter i sagen anmodede i retsmødet endvidere Domstolen om at tage stilling til, hvorledes sidstnævnte bestemmelse skal fortolkes og anvendes i den foreliggende sag.

35. Efter min opfattelse er det ikke hensigtsmæssigt først og fremmest at undersøge den i tvisten i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning i relation til artikel 6, stk. 1, i direktiv 2000/78, for så vidt som formålet med denne lovgivning er præcis det samme, som det medlemsstaterne har mulighed for at varetage i henhold til direktivets artikel 6, stk. 2, nemlig fastsættelse af aldersgrænser for adgang til erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger.

36. Det er netop dette formål, som Domstolen henviste til i dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20), da den fandt, at den omhandlede nationale lovgivning er egnet til at nå det legitime formål, som er at vedtage en beskæftigelsespolitik, som kan gøre det muligt for alle dem, der er tilsluttet pensionsordningen for tjenestemænd, at påbegynde bidragsbetalingen på samme alderstrin, at optjene ret til at oppebære en fuldstændig alderspension og således at sikre ligebehandling af tjenestemændene [17].

37. Som den østrigske regering har anført, har den i tvisten i hovedsagen omhandlede nationale lovgivning netop til formål at ensrette starttidspunktet for bidragsindbetaling til pensionsordningen og følgelig at bibeholde pensionsalderen ved at udelukke hensyntagen til læretid eller beskæftigelsesperioder inden det fyldte 18. år. En sådan lovgivning er således udtryk for den frihed, som medlemsstaterne råder over i medfør af artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78, til at fastsætte aldersgrænser for så vidt angår erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger for tilslutning til en tjenestemandspensionsordning eller adgang til pensionsydelser inden for rammerne af denne ordning. Ifølge bestemmelsens ordlyd giver den i øvrigt medlemsstaterne mulighed for ikke alene at fastsætte forskellige aldersgrænser for arbejdstagere eller grupper eller kategorier af arbejdstagere, men ligeledes at træffe foranstaltninger, der er egnede til inden for en erhvervstilknyttet social sikringsordning at sikre en ensartet aldersgrænse for tilslutning eller adgang til ydelser ved alderdom eller invaliditet.

16 — Jf. bl.a. dom HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, præmis 56 og den deri anførte retspraksis).

17 — Dom Felber (C-529/13, EU:C:2015:20, præmis 35).

38. Domstolen fastslog i domme HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590) og Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603), at for så vidt som artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78 giver medlemsstaterne mulighed for at fastsætte en undtagelse fra princippet om forbud mod forskelsbehandling på grund af alder, skal denne bestemmelse fortolkes strengt [18].

39. Ifølge Domstolen ville en fortolkning af artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78, hvorefter denne bestemmelse finder anvendelse på enhver form for erhvervstilknyttet social sikringsordning imidlertid medføre en udvidelse af bestemmelsens anvendelsesområde i strid med den restriktive fortolkning, som bestemmelsen skal undergives [19].

40. Det følger heraf, at artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78 kun finder anvendelse på erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, der dækker risiciene ved alderdom og invaliditet [20]. Anvendelsesområdet for denne bestemmelse omfatter dermed ikke samtlige de elementer, der kendetegner en erhvervstilknyttet social sikringsorden, som dækker sådanne risici, men alene de elementer, der er udtrykkeligt angivet i bestemmelsen [21].

41. Med henblik på at undersøge, om en national foranstaltning er omfattet af undtagelsen i artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78, skal det følgelig dels undersøges, om den ligger inden for rammerne af en erhvervstilknyttet social sikringsordning, der dækker risici ved alderdom eller invaliditet, og dels om den er omfattet af de situationer, som er anført i bestemmelsen, nemlig »fastsættelse af aldersgrænser for adgang til [pensions- eller invaliditetsydelser]«, herunder »anvendelse af alderskriteriet til aktuarberegninger«.

42. Jeg finder, i lighed med den østrigske regering, at betingelserne for at anvende artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78 er opfyldt i den foreliggende sag.

43. Der er således tale om en national lovgivning, som finder anvendelse på erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger, og som har til formål at fastsætte en ensartet aldersgrænse for tilslutning til en tjenestemandspensionsordning samt for adgang til pensionsydelserne.

44. Selv om direktiv 2000/78 ikke definerer, hvorledes »erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger« skal fortolkes, er begrebet derimod defineret i artikel 2, stk. 1, litra f), i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2006/54/EF af 5. juli 2006 om gennemførelse af princippet om lige muligheder for og ligebehandling af mænd og kvinder i forbindelse med beskæftigelse og erhverv [22]. Det følger således af denne bestemmelse, at erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger er »ordninger, der ikke er omfattet af Rådets direktiv 79/7/EØF af 19. december 1978 om gradvis gennemførelse af princippet om ligebehandling af mænd og kvinder med hensyn til social sikring [23], og som har til formål at sikre arbejdere, uanset om de er lønmodtagere eller selvstændige erhvervsdrivende, inden for en virksomhed eller en gruppe af virksomheder, inden for en erhvervsgren eller inden for en faglig eller tværfaglig branche, ydelser, som skal supplere ydelserne fra de lovbestemte sociale sikringsordninger eller træde i stedet for disse, uanset om medlemskab af disse ordninger er obligatorisk.«

18 — Domme HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, præmis 46) og Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, præmis 41).

19 — Domme HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, præmis 47) og Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, præmis 42).

20 — Domme HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, præmis 48) og Dansk Jurist- og Økonomforbund (C-546/11, EU:C:2013:603, præmis 43).

21 — Dom HK Danmark (C-476/11, EU:C:2013:590, præmis 52).

22 — EUT L 204, s. 23.

23 — EFT 1979, L 6, s. 24.

45. Som den østrigske regering imidlertid med rette har anført, er tjenestemandspensionsordningen en ordning, der skal sikre medlemmerne inden for en erhvervsgren ydelser, der skal træde i stedet for ydelser fra den almindelige pensionsforsikringsordning som omhandlet i artikel 2, stk. 1, litra f), i direktiv 2006/54. I denne forbindelse er statstjenestemændene ifølge ASVG's § 5, stk. 1, nr. 3, litra a), som følge af deres tjenestemandsansættelse ved forbundsstaten udelukket fra den pensionsforsikringsordning, som blev indført ved ASVG, da deres ansættelsesforhold giver dem en ret til tilsvarende ydelser ved alderdom som pensionsforsikringsordningen.

46. Jeg henviser endvidere til artikel 7, stk. 2, i direktiv 2006/54, der kodificerer Domstolens praksis [24] ved at sidestille erhvervstilknyttede sociale sikringsordninger og »pensionsordninger for en særlig gruppe af arbejdstagere, f.eks. tjenestemænd, hvis ydelserne i henhold til ordningen udbetales i kraft af ansættelsesforholdet hos den offentlige arbejdsgiver«, idet den omstændighed, at en sådan ordning udgør en del af den almindelige, lovbestemte ordning, i denne forbindelse er irrelevant.

47. Det fremgår af det anførte, at den i tvisten i hovedsagen omhandlede tjenestemandspensionsordning ved analogislutning bør sidestilles med en erhvervstilknyttet social sikringsordning i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i direktiv 2000/78.

48. Det er følgelig begrundet i henhold til artikel 6, stk. 2, i direktiv 2000/78, at den østrigske regering anvender en national lovgivning, der har til formål inden for denne ordning at opretholde en ensartet aldersgrænse for tilslutning til den nævnte ordning og for adgang til pensionsydelser i henhold til denne.

## IV – **Forslag til afgørelse**

49. Henset til de ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare det af Verwaltungsgerichtshof (forvaltningsdomstol) forelagte spørgsmål således:

»Artikel 2, stk. 1 og 2, litra a), samt artikel 6, stk. 2, i Rådets direktiv 2000/78/EF af 27. november 2000 om generelle rammebestemmelser om ligebehandling med hensyn til beskæftigelse og erhverv skal fortolkes således, at de ikke er til hinder for en national lovgivning som den tvisten i hovedsagen omhandlede, som udelukker, at der medregnes læretid og ansættelsesperioder, som er blevet tilbagelagt af en tjenestemand inden det fyldte 18. år, med henblik på erhvervelse af pensionsret og beregning af alderspension, for så vidt som denne lovgivning har til formål at sikre en ensartet fastsættelse af aldersgrænser inden for en tjenestemandspensionsordning såvel for tilslutning til denne som for adgang til pensionsydelser i henhold hertil.«

24 — Jf. bl.a. domme Beune (C-7/93, EU:C:1994:350) og Griesmar (C-366/99, EU:C:2001:648).